

Geënte bomen in de stad

Geënte bomen in de stad

Af en toe kom je in Utrecht bomen tegen die een merkwaardig gevormde stam hebben. Het zijn letterlijk en figuurlijk buitenbeentjes. Bij deze bomen is de stam ergens op een hoogte tussen de halve meter en twee meter plotseling veel dikker geworden. Daarbij lijkt een heel dikke boom op een smalle onderstam te staan. In feite is dat ook zo. We hebben te maken met een geënte boom. Ook omgekeerd, dat de bovenstam dunner is dan de onderstam komt voor, maar veel minder vaak.

Het enten heeft plaatsgevonden toen de boom nog heel jong was. Bij enten wordt een deel van een twijg (de ent) vastgemaakt op een onderstam van een andere boom. Vervolgens groeien twijg en onderstam aan elkaar vast. Als alles goed gaat, groeien beide onderdelen gelijkmatig op en is na verloop van tijd nauwelijks te zien dat de

boom uit twee delen bestaat. Hooguit is dan nog een naad zichtbaar.

Het aan elkaar groeien gaat niet altijd volgens plan. De vaatbundels van beide delen moeten goed op elkaar

Amerikaanse linde, geplant in 1930 langs de singel ter hoogte van Manenburg.

Japanse sierkers, geplant in 1960 in de Castellumlaan. Echt sierlijk is de kers niet meer. Hier zijn destijds meerdere loten tegelijk op de onderstam geplaatst.

Dubbelbloemige paardenkastanjes, geplant in 1925. Moreelsepark.

aansluiten. De op- en neerwaartse sapstroom verloopt dan normaal. Maar dat gaat niet altijd goed. In dat geval kan een gedeelte van de bomen in een vroeg stadium afsterven, of er kan binnen een aantal jaren een toenemend risico zijn dat de stam afbreekt, bijvoorbeeld bij harde wind.

Wat je soms ook ziet, is dat de stam op het breukvlak sterk ringvormig verdikt is. Ook dan is de aansluiting van de vaatbundels niet perfect. Het entvlak functioneert als het ware als een zeef en laat moeilijk suikers door. Deze hopen zich boven het entvlak op, waardoor soms een monumentale 'dikke buik' ontstaat. Dit proces is vergelijkbaar met dat bij bomen die ingesnoerd zijn door een hekwerk, zoals beschreven in het hoofdstuk

'Gekooide bomen'. Zo'n extreme verdikking hoeft overigens niet te betekenen dat de boom een groot

breukrisico heeft. Sommige kunnen tot meer dan 150 jaar oud worden.

Enten is een vorm van vegetatief vermeerderen. Het heeft een aantal voordelen. De goede eigenschappen van het wortelstelsel (b.v. verankering, ontwikkeling) van de onderstam wordt gecombineerd met de gunstige en gewenste eigenschappen van de kroon (b.v. resistentie, groeikracht).

Enten hoeft niet altijd uitgevoerd te worden op een plant van dezelfde soort, maar is het meest succesvol wanneer onderstam en ent genetisch nauw verwant zijn. Het is overigens geen praktijk uit vroegere tijden. Ook nu nog wordt enten vaak toegepast, vooral in de fruitteelt, maar ook bij sierplanten, zoals rozen. Allerlei rassen appels, peren en kersen van laagstamfruitbomen zijn tegenwoordig geënt. De onderstam bij appels is veelal de

*Pennsylvanese es,
geplant in 1901 op
Hoek Kromme
Nieuwegracht /
Pausdam. Iconische
boom op een
iconische plaats.*

Wilde appel (*Malus silvestris*). Perenrassen worden doorgaans op Kweepeer (*Cydonia oblonga*) geënt.

In het boek *Utrecht Bomenstad* uit 1993 is een klein hoofdstuk gewijd aan geënte bomen (p. 56). Er worden 12 bomen genoemd, waarvan 3 in een tuin. Ruim 30 jaar later blijkt uit een rondgang dat er nog 5 bomen te traceren zijn. Als we ervan uitgaan dat de bomen in een tuin niet vanaf de straat zichtbaar zijn en we dus niet meetellen, kunnen we zeggen dat ongeveer de helft van de bomen inmiddels verdwenen is. De opsomming in het

*Smalbladige es,
geplant in 1940 aan
de Kanaalweg
tegenover nr. 130.*

boek is overigens niet compleet. De indrukwekkende 8 Dubbelbloemige paardenkastanjes in het Moreelsepark uit 1925 worden daar niet vermeld, evenals een Amerikaanse linde 'Moltkei' uit 1930 langs de singel (Manenburg). De telling was dus niet systematisch.

De 5 oude geënte bomen verspreid in de stad zijn essensoorten. Deze soorten lenen zich blijkbaar goed voor deze vermeerderingstechniek. Regelmatig zijn meerdere geënte essen destijds dicht bij elkaar geplant. De buren zijn dan ook geënte bomen, maar die zien er

veel normaler uit. Dat deze bomen geënt zijn, is meestal nog wel te zien. Bij die bomen is het enten beter 'gelukt'. Er is dan vaak ter hoogte van het entvlak niet meer dan een verdikking van de stam te zien.

De gemiddelde afmetingen van de 5 essen in de stad zijn: boomhoogte: 19 meter, hoogte van het entvlak: 1,7 meter, omtrek van de onderstam: 2,1 meter, en de omtrek van de stam bij het entvlak: 3,2 meter. Het gemiddelde plantjaar is 1916.

soort	locatie	plantjaar
Smalbladige es	Kanaalweg 130	1940
Es	Merwedekade 124	1950
Smalbladige es	Maliesingel 10	1900
Es	Wilhelminapark Noord	1890
Pennsylvaniaanse es	Kromme Nieuwegracht	1901

Her en der in de stad staan ook een aantal oude geënte hoogstamfruitbomen. Ook deze zijn niet systematisch geteld. Een paar voorbeelden zijn hier afgebeeld.

Es, gepland in 1950 aan de Merwedekade tegenover nr. 124. Aan de boom links op de achtergrond kun je zien dat deze ook een geënte Es is.

*Es, geplant in 1890 in het
Wilhelminapark
(52.089567, 5.141277).
Met een omtrek van 4,2 m
ter hoogte van het entvlak
is dit een van de dikste
exemplaren in Utrecht.*

*Perenboom, geplant in
1940 in Het Zand,
(52.096832, 5.045240).
Bij deze boom is de
bovenstam smaller dan
de onderstam.*

*Appelboom, geplant in
1900 in de tuin van
Strijlandweg 5.*